

SAKSFRAMLEGG

Sakshandsamar: Bodil Helliesen Øpstebø	Arkivkode: FA-B44
Arkivsaksnr: 20/140	Løpenr: 23/724
Sakstype: Politisk sak	

SAKSGANG

Styre, utval, komité m.m.	Møtedato	Saksnr
Formannskapet	09.02.2023	012/2023
Kommunestyret		

Vurdering av gratis skulemat ved Samnanger ungdomsskule

09.02.2023 Formannskapet:

Handsaming i møtet:

Skulemat, foreslått av Odd Arne Haga, Framstegspartiet

Forslag til Gratis skolemat.

Det skal fra høsten 2023 innføres gratis skolelunch til elevene ved Samnanger Ungdomsskule minimum 2 ganger i uken. I tillegg skal det fra høsten 2023 innføres gratis frokost hver dag på Ungdomsskolen.

Skolelunchen og frokost skal finansieres som følger;

KIWI og SPAR leverer matsvinn til redusert pris, dvs mat som er i ferd med å gå ut på dato. Bjørkheim kro og Milano skal også forespørres.

Resten tas av disposisjonsfondet

FRP 9/02-23

Handsaming:

Odd Arne Haga (Frp) sette fram framlegg til vedtak.

Undervegs i handsaminga justerte Odd Arne Haga framlegget sitt, til berre å gjelda gratis skulelunsj 2 gongar i veka.

I røystinga vart det justerte framlegget til Odd Arne Haga sett opp mot framlegget til rådmannen. Framlegget til rådmannen fekk 5 røyster og vart vedteke. Framlegget til Odd Arne Haga fekk 4 røyster.

For rådmannen sitt framlegg	For Odd Arne Haga sitt framlegg
Knut Harald Frøland (Bl)	Odd Arne Haga (Frp)
Øyvind Røen (Sp)	Lena Tveit (Bl)
Shirin Kvernes Khadoor (Ap)	Solveig Vassenden (Bl)
Jon Magne Borgevik (Ap)	Gunn Totland Moss (KrF)

FORM- 012/2023 Vedtak:

Kommunestyret tek vurderinga til orientering.

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Kommunestyret tek vurderinga til orientering.

Saksopplysningar:

I kommunestyret 08.12.2022 vart det gjort vedtak om vurdering av tilbod om gratis skulemat, kommunestylesak 079/2022 – *Budsjett og økonomiplan 2023–2026*:

G. Skulemat

Rådmannen legg fram sak der ein vurderer å gje elevane på ungdomsskulen gratis lunsj to dagar i veka og frukost kvar dag. Saka vert fremja for kommunestyret i februar.

Nasjonal forskning om skulemat

Det vart i januar 2022 publisert ein rapport frå FHI om gratis skulemat i ungdomsskulen. Det er ei nasjonal kartlegging av skulematordningar og utprøving av ein enkel modell med eit varmt måltid. Rapporten kan du lesa her [Gratis skolemat i ungdomsskolen](#). FHI ynskte å prøve ut om det er praktisk mogeleg å førebu og tilby eit varmt måltid ved ungdomsskular ved bruk av eksisterande fasilitetar, samt å kartlegge omfanget av skulematordningar ved norske ungdomsskular.

Gratis skulemat (det vil seie eit måltid utan elev- eller foreldrebetaling) vert av mange sett på som eit tiltak som kan løyse fleire utfordringar i samfunnet relatert til kosthald, trivsel og læring, sosial ulikskap og miljø. Sjølv om det i Noreg er ein tradisjon for å ta med mat heimefrå er det fleire elevar som ikkje har gode spisevanar på skuledagar. Utfordringane med eit gratis skulemåltid til alle skuleelevar er blant anna store kostnader knytt til investeringar og drift.

Rapporten viser at om lag kvar sjette ungdomsskule i 2020 hadde ei form for skulematordning, medan det berre var eit tilbod om gratis skulemat kvar dag ved 6 % av skulane.

Helsedirektoratet har forska på trivsel i skulen, medrekna skulemat, og publiserte i 2015 rapporten [Trivsel i skolen](#). Der står det blant anna:

«Skolemåltidet kan fremme helse, trivsel og læring (Sosial- og helsedepartementet 2003). Et sunt kosthold henger også sammen med bedre skoleprestasjoner, og konsentrasjon og bedret psykisk helse Samdal et al. 2008). Skolemåltidet er viktig for at elever skal ha muligheten til å opprettholde konsentrasjon, læringsvilje og humør. Det har også blitt dokumentert sammenhenger mellom ernæringsmessige inntak og skoleprestasjoner (Florence, Asbridge & Veugelers, 2008).

I Norge er det vanlig at elevene har med ferdigsmurt matpakke på skolen. I andre europeiske land, som for eksempel i Sverige, får elevene servert et varmt måltid. Noen skoler i Norge har testet ut ulike løsninger med servering på skolen, og hvordan dette påvirker skolehverdagen for elevene og de ansatte på skolen (Haugset & Nossun, 2008). For eksempel er pådekkede fellesmåltider hyggelige og kan fremme et godt sosialt miljø, men de er krevende å gjennomføre da noen må ta ansvar for både tillaging og ryddig. For å ivareta måltidets sosiale funksjon er det nødvendig at det er fysisk tilrettelagt for felles spising og avsatt tilstrekkelig tid for at trivsel oppnås (sosial- og helsedirektoratet, 2003). Læreren kan i måltidsituasjoner ha mulighet for å bygge sosiale relasjoner med elevene og bidra med sunne holdninger knyttet til mat og spising (Haugset & Nossun, 2013)».

Det er òg gjort andre mindre norske studium om skulemåltid:

[Elever foretrakk brødsriver](#) Publisert 02.10.2020

«Flere elever spiste lunsj når de fikk servert skolemat, i følge en studie fra Trøndelag. Men det var bare noen typer mat som fikk elevene til å spise til å spise mer»

[Den norske matpakka skaper forskjeller](#). Publisert 11.04.2019.

«Forsker har intervjuet minoritetsbarn og barn fra fattige familier. Flere av barna i studien skammer seg over matpakka de har med seg på skolen»

[Skolemat utjevner sosiale forskjeller](#) Publisert 28.07.2019.

«En forskningsrapport fra Universitet i Agder sier at gratis skolemat utjevner sosiale forskjeller mellom elever.»

Praksiseksempel og erfaringar frå andre skular i Noreg:

Bodø kommune:

Kommune har i 2021 og 2022 hatt pilotforsøk med gratis skulemat på 5 skular og dei oppsummerer følgjande i ei evaluering:

«Piloten forsøkte ut både servert ferdigmat og tilberedning selv. Evalueringen viste at elevene var mest fornøyd der de tilberedte maten selv. Skoler som tilberedte maten selv fikk tilført ressurs til personal, 15-20 % stilling. Piloten viste oss at det ikke var realistisk å få levert ferdigmat til skoler i distriktet innenfor tildelt ressurs. Prisen på Skjerstad var for høy – Bodø bakeri kunne levere med kjørekostnader på kr 1200 per måltid mens lokale leverandører kunne levere til kr 50 per elev per måltid, pluss kjøring.

Evalueringen viste at der eksisterende personal ble brukt til mat i skolen, var slitasjen stor og tilbakemelding på at skolene måtte få tilført ressurser.

Evalueringen viste at intensjonen med mat i skolen ble godt tatt imot ute på skolene, men at det var stor usikkerhet og bekymring for at det ikke vil følge med ressurser.

Positive erfaringer gjort i piloten, fra de voksne var: elever som spiser lite, spiser mer med mat i skole - elever som skolen vet ikke spiser frokost får i seg mat før skoleslutt - elevene får i seg sunn mat - elevene virker fornøyd, mange spiste mye - skolene som laget maten selv, hadde generelt bedre erfaringer og mindre svinn - sosialt ved å gjøre noe sammen. Fellesskap. Spesielt skolene som laget maten selv.

Positive erfaringer gjort i piloten, fra elevene: «bedre tid om morgenen, mindre stress - gratis mat - mer pålegg å velge i - spiser med venner - bedre mat på skolen - bedre plass i sekken - mer variert mat enn hjemme - vi fikk mat selv om vi glemte matpakka hjemme»

Stortangen skole i Lierne kommune:

Skulen har hatt skulemat i 18 år. Elevane vert samla trinnvis i matsalen kor dei hentar mat frå ein buffé med sunn norsk brødmatt. Ein dag i veka vert det servert varm mat. Sjølve organiseringa vert gjort av ein frå skulen sin stab (kommunen har avsatt eigen ressurs til skulemat) og med hjelp frå ei vekstbedrift i kommunen. Finansiering vert gjort gjennom at kommunen gjev fem assistenttimar i veka og ei abonnementsordning hos foreldra.

Eidebakken skole i Lyngen kommune:

Skulen har hatt gratis skulemat sidan 2013, som ein del av ei satsing på å bedra levevilkåra i kommunen. Det starta som ei forsøksordning, men er vorte permanent etter tre år. Føresetnaden er at kommunen set av pengar. Organiseringa og finansiering skjer gjennom ein assistentstilling som vert omgjort til stilling innan skulemat. Elevane smørar maten sjølv. At ikkje skolen har storkjøkken set avgrensninger i tilbodet, blant anna at det ikkje er mogeleg å servera frukost.

Her kan ein finne fleire [Praksiseksempel frå Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet](#)

Status skulemat ved Samnanger ungdomsskule pr. i dag

Det vert servert eit varmt måltid i veka med smårettar som pizza bagett, gryterett, osteskiver, pizza osv. Assistent og elevlar står for dette.

I tillegg prøver dei å gjennomføra ca 2 felleslunsjar i semesteret gjerne knyta til temadagar som t.d psykisk helsedag i oktober, julegraut osv. I tillegg har kantina alltid grovt knekkebrød og kvit ost tilgjengeleg til elevane for kr 5 pr. stk. samstundes som det også er sal av meieriprodukt.

Kort oppsummering:

Det er kome ynskje om å gje gratis skulemat til elevane ved ungdomsskulen. Det kan la seg gjera med lunsj 2 dagar pr. veke. For ungdomsskulen vil det vera utfordrande å få tid til noko ordinært frukostmåltid då det er kort tid mellom bussane kjem og skulestart.

Det er praktisk mogeleg å få til gratis skulemåltid ved Samnanger ungdomsskule, 8. – 10. trinn, 2 dagar i veka med variasjon av smøremåltid/buffé/varmmat til lunsj.

Politikarane må løyva midlar til mat og personell, samt noko til opprusting av kjøkkenet bak kantina.

Frukost kvar dag ser ein vil krevja tid, personell, organisering og mykje meir innkjøp, rydding, oppvask ol. Meir plass til oppbevaring av mat. Fleire kjøleskap. Mykje meir handling for å ha brød og liknande.

Det er ein usikkerhet til lokalitetane til auka produksjon og krav til retningslinjer dersom det skal lages og serverast varm mat.

Uttalar frå andre:

Mattilsynet har lovverk og retningslinjer for drift av matservering i barnehage, SFO og kantine.

<https://www.mattilsynet.no/mat/matservering/lokaler-utstyr-innredning#kap-2-eget-omrde-for-matlaging>

Vurderingar og konsekvensar:

Bygningsmessige forhold, fasilitetar og andre rammer

Ungdomsskulen har i dag kantina som er oppussa med enkle små ressursar i eit bygg frå 1960 talet.

Det er eit bakrom som fungerer som «kjøkken» med komfyr, kjøleskap og husholdingsoppvaskmaskin. Her er det naudsynt med oppgradering.

Skulekjøkkenet vert nytta til matlaging av varm mat. Dette rommet er oppteke til skulekjøkkenundervisning to dagar i veka.

Investering

«Kantinekjøkkenet» må moderniserast og byggjast opp med tanke på auka kantinedrift med ventilator, ny kjøkkeninnreiing med vask og maskiner som er tenlege og som har skilje mellom rein og skiten sone. Stipulerte kostnader:

- Kjøkkeninnreiing, nye elektriske punkt, røyr som må fornyast estimert til totalt kr 300 000.
- Industrikjøleskap for å kunne lagra og oppbevare for opna og uopna mat ca kr 75 000. (adskilt)

Krav til hygiene/smittevern, utstyr og HMS skal vera forsvarlege og Mattilsynet har retningslinjer.

Personal

Det vil vera behov for eige, ekstra personell om skulen skal organisera skulemåltid for elevane på ungdomstrinnet. Personell vil ha ansvar for å ta seg av planlegging av innkjøp, bestilling og lagerføring, gjennomføring av lunsjservering og rydding etterpå, samt følgja opp hygienisk krav til kantinedrift. Ut frå erfaringar frå andre skular og forskning er det naudsynt med dedikert personell

for organisering av det praktiske og administrasjon av ordninga.

For Samnanger ungdomsskule vil det krevja ekstra bemanning, minimum 25 % stilling då det er avstand til butikk og innkjøp. Ein satsar på vidareføring av godt samarbeid med det private næringsliv/butikkane i kommunen for å minka matsvinn og driva berekraftig i tråd med lokale satsingar.

Sakshandsamar har vore i kontakt med einingsleirar for Samnangerheimen og dei har moglegheit til å levera varm lunsj ein gong i veka pris pr. elev kr 60 = kr 5400 pr. veke x 38 veke = Kr 205 200 pr. år

Økonomi

Ved gjennomgang av ulike ordningar og organisering av gratis skulemåltid på andre skular i Noreg har ein funne Bodø kommune som ein kommune som nyleg har vurdert ei ordning med smøremåltid og kostnaden ved dette. Utrekning av økonomiske konsekvensar er difor gjort med bakgrunn frå Bodø kommune sine berekningar til kjøp av mat og ekstra personell. Bodø kommune reknar at det kostar kr. 35,50 pr. elev pr. dag. Dette er basert på kr 434.100 pr. år. i utgifter til personell, inkl. feriepengar, pensjonsavgift, arbeidsgjevaravgift og kostnaden til kjøp av matvarer.

Alt 1: 2 lunsjar og 5 frukostar

Samnanger ungdomsskule får inntil kr 451 000 til organisering/servering av mat ved start av skuledagen 5 dagar i veka og 2 lunsjar i veka.

Enkel frukost kan til dømes vera ferdigpakka knekkebrød i klasserommet og noko oppdelt frukt og vatn inne i klasserommet i starten av 1. time mens ein samtalar om aktuelt tema i nyheitsbilete/filmsnutt som intro til tema osv,- då ein brukar tid frå undervisningstimen.

Prisoverslag:

Frukost: Frukt pr klasse	kr 100 x 6 klassar x 190 dagar	kr 114 000 på årsbasis
Frukost: Pensjons knekkebrød	kr 13 x 190 dagar x 90 elevar	kr 222 000 på årsbasis
Lunsj: To enkle varme måltid i veka basert på gode tilbod, men laga av valfag og assistent.	Matutgifter to dagar med lunsj Kr 50 000 ligg i budsjettet	kr 50 000 på årsbasis
Personal - auke assistent 9 % stilling, då 16% ligg i budsjettet	innkjøp, matlaging, tilrettelegging, reinhald	kr 65 000 inkl. sosiale utgifter
Her brukar ein skulekjøkken til matlaging. Drikke har ein berre kalkulert med vatn.		Kr 451 000

I tillegg treng ein eit nytt industrikjøleskap kr 40 000 berekna på litt større kvanta. Fryseboks har skulen.

Alt 2: Utan frukost 2 lunsjar, 1 i samarbeid med Samnangerheimen

Samnangerheimen har sagt ja til at dei kan laga varm lunsj ein dag i veka til kr 60 pr. person

Samnangerheimen	90 elevar x kr 60 x 38 veker	Kr 205 200
-----------------	------------------------------	------------

Lunsj: Eit enkelt varmt måltid i veka basert på gode tilbod, men laga av valfag og assistent slik som i dag	Matutgifter ein dag med lunsj laga av elevar og tilsett.	kr 50 000 på årsbasis
Personal - assistent 9 % stilling	innkjøp, matlaging, tilrettelegging, reinhald	kr 65 000 inkl. sosiale utgifter
		Kr 320 000

Alt 3: Utan frukost 2 lunsjar laga på skulen

Lunsj: To enkle varme måltid i veka basert på gode tilbod, men laga av valfag og assistent.	Matutgifte to dagar med lunsj	kr 50 000 på årsbasis
Personal - assistent 9 % stilling Då 16% ligg i budsjettet	innkjøp, matlaging, tilrettelegging, reinhald	kr 65 000 inkl. sosiale utgifter
		Kr 115 000

Skal ein utvida med buffé til frukost må ein leggja om skuledagen om det er mogleg med Skyss og timeplan. Då er det også naudsynt å oppgradera «kjøkkenet» bak i kantina, meir bruk av elevar og personale til rydding og oppvask. Storhusholdningsoppvaskmaskin under benk vil kosta ca kr 40 000.

Rådmannen rår til at kommunestyret tek vurderinga til orientering, og at det på noverande tidspunkt ikkje vert vedteke å velje nokon av alternativa. Årsak er at det ikkje er tilgjengeleg finansieringsgrunnlag innanfor sektoren si ramme. Sektoren skal i løpet av 2023 søkje å redusere kostnader, jf. budsjettvedtak 2023. Ein bør også vere varsam med å ta inn nye tiltak som til dømes vert finansiert ved hjelp av disposisjonsfondet og som driv kostnadane oppover.

Oppsummering

Forsking viser at skulemat kan utjevna sosial ulikskap, kan vera miljøskapande og kan påverke at dei som ikkje har matpakke med på skulen i dag får eit skulemåltid. Men som forsøket til Folkehelseinstituttet viser er det vanskeleg å påverke gjennom mat i skulen at elevane får eit sunnare kosthald. Forskinga viser at det bør setjast av personalressursar til dette for at skulematordning skal fungera. Det bør òg vera eit visst nivå kvalitetsmessig på måltidet. Utfordringa med eit gratis skulemåltid er store kostnader knytt til investeringar og særleg drift.

Tidsrommet for servering er 30 minutt pr. dag og det må difor verta lagt til rette for rask og effektiv distribusjon. Logistikken må vera godt organisert for å rekke over ca. 90 elevar i løpet av friminuttet. Det er praktisk mogeleg å få til skulemåltid ved Samnanger ungdomsskule, 8. – 10. trinn, 2 dagar i veka med variasjon av smøremåltid/buffé/varmmat.

Frukost kvar dag ser ein vil krevja tid, organisering og mykje meir innkjøp, rydding, oppvask ol. Meir plass til oppbevaring av mat. Fleire kjøleskap. Mykje meir handling for å ha brød og liknande.

For ungdomsskulen vil det vera utfordrande å få tid til noko ordinært frukostmåltid då det er kort tid mellom bussane kjem og skulestart.

Rådmannen rår til at vurdering av alternativ vert tatt til orientering, men at det på noverande tidspunkt ikkje vert gjort vedtak om å igongsetje nokon av alternativa. Hovudgrunngeving for rådet er at det er vedteke generelle nedtrekk i budsjett 2023 som også omfattar oppvekstsektoren, og at det difor er krevjande å sjå at det er tilgjengeleg finansiering for nokon av alternativa. Rådmannen vil i det lengste søkje å halde drifta innanfor vedtekne rammer.